

Η Μακεδονία και οι εθνικοί αγώνες

Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Αφιέρωμα στη Μακεδονία

Αθανάσιος Ε. Καραθανάσης, Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ. Πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών

Η Μακεδονία από των αρχαιοτάτων χρόνων, όπως μας θυμίζει και ο Στράβων, ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την υπόλοιπη Ελλάδα και ως εκ τούτου οι Μακεδόνες ήταν πάντα παρόντες στους εθνικούς αγώνες.

Εξηγούμαι επ' αυτού. Από τα πολλά που θα είχε να αναφέρει κανείς σημειώνουμε ενδεικτικώς τα γεγονότα της περιόδου 1382 - 1387, όταν διοικητής της Θεσσαλονίκης ήταν ο πρίγκηπας Μανουήλ Παλαιολόγος, γιός του αυτοκράτορος Ιωάννου Παλαιολόγου. Αυτός κατέστησε την Θεσσαλονίκη προπύργιο αναχαιτίσεως του Ισλάμ, που έζωνε απειλητικά την Μακεδονία, και με άλλους Θεσσαλονικείς, νέους ανθρώπους και με παιδεία, ελευθέρωνε, έστω και προσωρινά, μακεδονικά εδάφη που είχαν καταλάβει οι Οθωμανοί.

Ο Μανουήλ, θέλοντας να ενισχύσει το φρόνημα των Θεσσαλονικέων, δημηγορούσε σε πλατείες της θυμίζοντάς τους ότι είναι Ρωμηοί, πολίτες του βυζαντινού κράτους, αλλά και συμπατριώτες του Φιλίππου και του Μ. Αλεξάνδρου. Σε κάποια

μάλιστα από τις πλατείες ακούσθηκε από τον ίδιο το σύνθημα, για πρώτη φορά, Ελευθερία ή Θάνατος.

Ο ισλαμικός κίνδυνος περιέσφιγγε τα αστικά κέντρα της Μακεδονίας και πολλοί κάτοικοί τους ανέβηκαν στα βουνά και έκτισαν οικισμούς στην Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, μερικοί από τους οποίους εξελίχθηκαν σε σπουδαία τότε, και τώρα, εμπορικά κέντρα, όπως η Κοζάνη, η Σιάτιστα, η Νάουσα, η Κλεισούρα κ.α. Απ' αυτά τα βλογημένα βουνά ξεπήδησε η κλεφτουριά του '21 και πολύ αργότερα η Εθνική Αντίσταση κατά των Ναζί. Είναι τα βλογημένα βουνά του Πατρός Κοσμά του Αιτωλού. Ο δάσκαλός μας αείμνηστος Απ. Ε. Βακαλόπουλος, με βάση τις πηγές, τεκμηρίωσε μία επανάσταση των Μακεδόνων της Δυτ. Μακεδονίας στην περίοδο 1444-1449, λίγο δηλ., πριν την Άλωση, όταν στρατιωτικοί του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου σταλμένοι από τον ίδιο, τότε δεσπότη του Μωρέως, με κέντρο την Βέροια επετίθεντο κατά των Γιουρούκων της Θεσσαλίας. Οι Μακεδόνες πολεμούσαν αδελφωμένα με τους Νότιους Έλληνες, όπως έγινε το 1821, όταν οι Μακεδόνες μετά την καταστολή του Αγώνα τους, κατέβηκαν στην Ν. Ελλάδα πολεμώντας με τους Ρουμελιώτες, τους Μωραΐτες, τους Νησιώτες στα πεδία των μαχών, στο Μεσολόγγι, στα Ψαρά.

Τα χρόνια που περνούσαν μετά την Άλωση της Θεσσαλονίκης (Απρίλιος 1430) ήσαν δύσκολα, μα πάντα φώλιαζε η ελπίδα στις ψυχές των Ρωμηών. Ένας Θεσσαλονικεύς λόγιος ο Ιωάννης Λάσκαρις, βιβλιοθηκάριος του Lorenzo dei Medici της Φλωρεντίας, σταλμένος για την συλλογή χειρογράφων, διέτρεξε όλη την

Μακεδονία και την Ήπειρο και έφθασε στην Θεσσαλονίκη γύρω στα 1500. Εδώ σε κάποιο σπίτι συγγενούς του, στο σημερινό ιστορικό κέντρο, συνάντησε μακρινούς συγγενείς του, που του μίλησαν για τα δεινά της σκλαβιάς και του ζήτησαν την βοήθεια των ισχυρών Ευρωπαίων φίλων του ηγεμόνων για την ελευθερία τους. Και αυτοί οι ταλαίπωροι ραγιάδες έλεγαν ότι θα είναι έτοιμοι να ξεσηκωθούν, αρκεί να τους στείλουν ξύλινα όπλα, λόγχες, τόξα, ξίφη με διπλή κόψη, που από τη μία μεριά θα αναγράφεται η λέξη Ελευθερία! Στα μακεδονικά βουνά (Όλυμπος, Πιέρια, Βέρμιο, Πίνδος) θέριευε σιγά - σιγά ένας ιδιότυπος αγώνας αδούλωτων καπεταναίων από τους πρωτοφανέρωτους αδούλωτους κλεφταρματολούς, όπως ο θρυλικός Μειντάνης, που ο αγώνας τους γέμιζε ελπίδες τους υπόδουλους τους οποίους, όπως γράφει ο Νικολ. Κασομούλης στα Στρατιωτικά Ενθυμήματα, «θαρρούσαμε ότι είναι προωρισμένοι διά την σωτηρίαν του έθνους και ή γράμμα τους ή λόγον τους τον θεωρούσαμεν χρησμόν».

Ένα άλλο χαρακτηριστικό επεισόδιο ανάγεται στα γεγονότα της ναυμαχίας του Ναυαρίνου το 1571, όποτε ο μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ίω. Αργυρόπουλος συνεργαζόταν με αγιορείτες, ιερείς και προκρίτους για να επικοινωνεί με χριστιανικές δυνάμεις (Ιταλία, Πολωνία) επί τω σκοπώ συνεχίσεως των θετικών που προέκυψαν για τον Χριστιανισμό από την ναυμαχία της Ναυπάκτου.

Στις παραμονές του Αγώνος στην Θεσσαλονίκη επικρατούσε αναβρασμός που ξεκινούσε από τις ελπίδες και τα οράματα που τους έδιδαν οι αρχές της Γαλλικής Επανάστασεως, οι σερβικές επαναστάσεις. Ο Θούριος και τα τραγούδια του Ρήγα Φεραίου - Βελεστινλή τα τραγουδούσαν οι υπόδουλοι Έλληνες στα αστικά κέντρα και στους ορεινούς οικισμούς. Ένας Ολλανδός περιηγητής, ο Holland σ' ένα σαλονικιό σπίτι, γύρω στα 1806 όπου προσκαλείται, ακούει την θυγατέρα του οικοδεσπότη να τραγουδά τον Θούριο του Ρήγα. Είναι η κόρη του Μεσθανέως, που αργότερα το 1821 συλλαμβάνεται και ρίχνεται στην φυλακή του Διοικητηρίου. Δραπέτευσε, και κατήλθε στην επαναστατημένη νότια Ελλάδα, έγινε ο τυπογράφος των Ελληνικών Χρονικών του πολιορκημένου Μεσολογγίου. Αυτός ο Μεσθανεύς πιθανώς έπεσε ηρωικώς κατά την Έξοδο του Μεσολογγίου.

(συνεχίζεται)

<https://bit.ly/3DMJydW>